

# Omgaan met het klimaat: regen, droogte en verzilting

## NAJK -partners over het thema 'Klimaat'

Terwijl sommige boeren en tuinders kansen zien om met de veranderende omstandigheden om te gaan, kampen anderen met hogere kosten en nieuwe risico's. Tegelijkertijd ontstaan er innovatieve initiatieven om de negatieve gevolgen van het klimaat te verkleinen. Doen we al voldoende om ons aan te passen op de weersomstandigheden en bij wie liggen de financiële risico's van de gevolgen? Tijdens de themabijeenkomst kwamen onder andere deze onderwerpen aan bod.

Tekst: Lievijn Hogeboom (communicatie NAJK) Beeld: Merel Straathof (dagelijkse bestuurder NAJK)

Iedereen heeft last van het veranderende klimaat, denk hierbij aan de vele regenval maar ook juist de droogte of verzilting. De impact van het klimaat op een bedrijf kan groot zijn en het is niet altijd mogelijk om je voor de gevolgen in te dekken, daarnaast is de impact ook regio-afhankelijk. Hebben boeren en tuinders inzichtelijk wat zij preventief kunnen doen om zich zo ver mogelijk in te dekken voor de gevolgen op hun bedrijf?

### Creëren de veranderende weersomstandigheden een ongelijk speelveld?

Erik van Ophoven (Interpolis) denk dat dit er al is: "Alleen wordt dit richting de toekomst alleen maar ongelijker". Zowel Hans Scholte (Flynth) als Cees van den Bos (Rabobank) zijn het hiermee eens.

Erik van Ophoven benoemt nog een voorbeeld van de verschillen per regio. "Bij kustprovincies wordt verzilting echt een probleem, hierdoor wordt bijvoorbeeld uienteelt steeds moeilijker. Kijk je dan naar Noord-Brabant of Limburg, dan zie je dat uienteelt hier juist in opmars is."

### Passen we ons al voldoende aan?

Volgens Van den Bos zit het in de genen van agrariërs om zo goed mogelijk met weersomstandigheden om te gaan. "Klimaattransitie is eigenlijk een gebiedsgerichte aanpak maar ook een bedrijfsop-timalisatie, dat laatste stuk is de sector niet vreemd volgens mij. Daarnaast gaat het ook om het maken van fundamentele keuzes voor de bedrijfsvoering, gewaskeuze en locatie."

Van den Bos en Scholte denken dat er nog

100 jaar is Nederland erop gericht geweest om te veel water zo snel mogelijk af te voeren, maar we zien dat we juist moeten proberen om dat water beter en langer vast te houden. Er zijn veel initiatieven en samenwerkingen, lokaal gebeurt er veel. Toch zie ik nog veel tegenstrijdige belangen tussen waterschappen, overheid en boeren en tuinders."

Vanuit de sector zelf ontstaan mooie oplossingen, gedreven door de veranderende weersomstandigheden, zo constateert hij. Hij ziet deze terug bij onder andere het Innovatiefonds Hage-lunie waar Interpolis aan verbonden is, waarover meer te vinden is op de website van Interpolis.

Scholte sluit zich aan bij het idee dat de omstandigheden ook tot nieuwe ideeën leiden: "Ook het onderzoek naar gewassen die zout water kunnen verdragen, dat zijn natuurlijk hele mooie ontwikkelingen." "Er zijn veel initiatieven", vult Van Ophoven aan. "Zo zijn ondertussen de 'zoetwaterboeren' verder gegaan met onderzoek en ondersteunt Interpolis het project 'Zoet op zout'. Ook Agrarische Jongeren Fryslân (AJF), Gronings Agrarisch Jongeren Kontakt (GrAJK) en Nederlandse Akkerbouw Vakbond (NAV) doen mee bij dit project." Van den Bos kijkt terug op het klimaatakkoord. "De maatregelen voor een lagere emissie dragen ook deels bij aan klimaatverandering", zegt hij. "We hebben doelen afgesproken, waarbij een deel van de maatregelen om de doelen te halen ook de weerbaarheid vergroot om in te spelen op klimaatverandering. De uitvoering hiervan met een goed pakket van ondersteunende maatregelen, dat gaat allemaal veel te langzaam." Terwijl de ingrediënten er volgens hem wel zijn. "In die zin denk ik ook echt, als we wel een

**"Nederland is er 100 jaar op gericht geweest om te veel water zo snel mogelijk af te voeren, maar we zien dat we juist moeten proberen om dat water beter en langer vast te houden"**

**- ERIK VAN OPHOVEN (INTERPOLIS) -**

"Het is heel erg afhankelijk van je locatie en de daarbij horende mogelijkheden die er vanuit vergunningen of vanuit de regelgeving zijn", vertelt Cees van den Bos. Hans Scholte vult aan: "Zo waren er melkveehouders in Noord-Holland die in de afgelopen jaren overgebleven grasbalen verkochten aan bedrijven in gebieden die hier sterk behoefte aan hadden. Zo kan dit voor de ene boer extra inkomsten opleveren en voor de ander juist een kostenpost.

meer moet gebeuren, omdat de extremen steeds groter worden. "Er zijn allerlei scenariostudies, maar stel ze komen gedeeltelijk uit, dan zijn de gevolgen hiervan wel erg groot", zegt Scholte. Nederland heeft in verhouding tot sommige andere landen een gematigd klimaat. "En wij beginnen daar nu eigenlijk pas een beetje aan te wennen, oftewel, er moet nog veel meer gebeuren." Van Ophoven is het ermee eens dat er nog veel meer moet gebeuren: "De afgelopen



## Zal er een verschuiving van teelten en landbouw plaatsvinden?

Hans Scholte denkt dat die verschuiving er gaat komen, maar dat dit door verschillende redenen zal gebeuren: "Niet alleen te nat of te droog maar een heel pakket bij elkaar." Erik van Ophoven denkt ook dat deze verschuiving kan plaatsvinden, maar vraagt zich nog wel af voor welke gewassen dit zal gelden en in welke omvang. "Dat vind ik nog lastig om te zeggen. Ik roep ondernemers de oorzaak te onderzoeken en samen met partijen na te denken over oplossingen. Je wilt voorkomen dat de overheid uiteindelijk teelten verbiedt".

Van Ophoven neemt prei als voorbeeld. "Kijk wat je kunt doen om bijvoorbeeld uitspoeling zoveel mogelijk te beperken." Volgens hem kun je ervoor kiezen om een ander gewas te telen, maar een preiteler heeft investeringen gedaan in zijn machines en personeel gebaseerd op zijn teelt. "Daardoor kan het verbieden van bepaalde teelten een grote impact hebben." Cees van den Bos: "Wat ik vaak zie bij klimaatadaptatie is dat het adaptief

Deze discussiebijeenkomst met het thema 'Klimaat' is tot stand gekomen met medewerking van Merel Straathof (dagelijks bestuurder NAJK met de portefeuille leefomgeving), Cees van den Bos (Rabobank), Hans Scholte (Flynth) en Erik van Ophoven (Interpolis).

perspectief van de bank. "Dan kunnen we bijvoorbeeld nadenken over de risico's van een teelt of een locatie en hoe een ondernemer daarmee omgaat. Als je dit goed doet dan is je risico dus lager en krijg je bijvoorbeeld makkelijker financiering, of onder aantrekkelijker voorwaarden."

## Moet er meer focus komen op extreem weerbestendige omstandigheden?

Erik van Ophoven denkt dat er al wel focus op extreem weer is, maar dit er nog meer mag zijn. Zo zouden diepwortelende gewassen (bijvoorbeeld luzerne) een oplossing kunnen bieden voor sommige regio's, maar zal er ook maatwerk per regio nodig zijn. Nederland kent immers veel verschillende gebieden. "Wat bij mij op het zand goed werkt, hoeft niet goed te werken op löss", stelt hij. Cees van den Bos: "Ik denk dat je veel meer moet kijken naar de kracht en de potentie van een gebied en een agrarisch ondernemer." Ook Van Ophoven stelt dat we moeten kunnen uitgaan van 'gezond boeren verstand'.

## Wat is het grootste probleem voor de landbouw in Nederland, te veel of te weinig (zoet) water?

Iedereen is het er over eens: beide zijn een groot probleem. Erik van Ophoven benoemt dat het ook afhankelijk is van de plek waar je zit. Zo is langs de kustprovincies verzilting een groot probleem. Regionaal is er soms sprake van overtollig water, zoals in Limburg en Zuidoost-Brabant, en soms een tekort aan water. Het is volgens Van Ophoven makkelijker om met droogte om te gaan dan met overtollig water, mits je kan beregenen én beschikt over voldoende zoet water natuurlijk. Cees van den Bos bekijkt dit anders: "Waterbeheer op je bedrijf of in het gebied zal moeten veranderen. Dit start bij goed bodembeheer, waarin bodems water opvangen. Daarnaast werken met buffers om het water snel af te kunnen voeren, maar die ook ingezet kunnen worden in droge perioden. Kijk ook naar hoe de financiële risico's opgevangen kunnen worden. Of omgezet kunnen worden naar kansen door keuzes te maken in bedrijfsvoering, teelt en locatie." 

**"Enerzijds kan je er alles aan doen om te blijven doen wat je nu doet, maar je kan er ook voor kiezen om te kijken of er andere dingen nodig zijn."**

– MEREL STRAATHOF (PORTEFEUILLEHOUDER LEEFOMGEVING) –

klap hadden kunnen geven op dat landbouwakkoord, dat je dan die stappen met elkaar makkelijker had kunnen zetten."

Merel Straathof, portefeuillehouder leefomgeving bij NAJK, constateert dat je op twee manieren met de veranderende weersomstandigheden kan omgaan. "Enerzijds kan je er alles aan doen om te blijven doen wat je nu doet, maar je kan er ook voor kiezen om te kijken of er andere dingen nodig zijn."

vermogen van boeren en tuinders groot is. Door steeds extremere weersomstandigheden zijn ook meer fundamentele keuzes nodig met betrekking tot de bedrijfsvoering, gewas en locatie."

## Bij wie liggen de financiële risico's en gevolgen?

Scholte denkt dat deze niet alleen bij de agrarisch ondernemer liggen, maar bijvoorbeeld ook bij de verwerkende industrie en ook de consument zal hier een prijsverhoging in merken. Zowel Van Ophoven als Van den Bos zijn het hiermee eens. Van den Bos denkt dat de financiële risico's niet vanzelf verder in de keten worden neergelegd. "Ik zie voor de overheid wel een rol om dat de structuren." Van Ophoven: "Te nat, te droog. We zien de afgelopen jaren alle varianten voorbijkomen. Dat is lastig te verzekeren en ook kostbaar. En ook al ben je verzekerd, je zit als ondernemer niet te wachten op gewasschade. Ik pleit dan ook voor het nemen van maatregelen om schade te voorkomen. Dat heeft samenwerking nodig met veel partijen. De overheid is daar onderdeel van." Van den Bos bekijkt het vanuit het

## Inzichten uit het gesprek:

- De mate van impact die klimaatomstandigheden voor een bedrijf hebben zijn regio-afhankelijk en bedrijfsspecifiek.
- Preventieve maatregelen voor extreme weersomstandigheden kunnen ook voordelen opleveren in bijvoorbeeld verzekeringspremies.
- De financiële gevolgen van extreme weersomstandigheden zouden niet alleen bij de boer moeten liggen, maar meer binnen de keten of in het gebied verdeeld moeten worden.